

Uvodnik

U četvrtom kvartalu 2014 i na početku 2015. godine zaustavljeni su negativni trendovi u privredi, a u određenim segmentima je ostvareno poboljšanje. Međutim, još uvek ne postoji dovoljno osnova da se uočeno poboljšanje interpretira kao početak dugoročno održivog rasta privrede. Rast privredne aktivnosti je u znatnoj meri rezultat obnavljanja proizvodnje u delatnostima koje su bile naročito snažno pogođene poplavama, dok izvoz i investicije, glavni pokretači rasta, još uvek stagniraju. Nezaposlenost u poslednjem kvartalu stagnira dok realne plate opadaju, prvenstveno usled smanjenja plata u javnom sektoru. Međugodišna inflacija je dostigla istorijski minimum, a od sredine prošle godine u većini meseci je ostvarena deflacija. Nakon umerene deprecijacija krajem prethodne i na početku ove godine kurs dinara je od početka februara uglavnom stabilan.

Nakon četiri uzastopna kvartala u kojima je privredna aktivnost opadala u poslednjem kvartalu prošle godine ostvaren je rast sezonalnog BDP. Sezonalni BDP u poslednjem kvartalu veći je za 0,4% nego u prethodnom, a glavni nosioci rasta su industrijska proizvodnja i građevinarstvo. Analiza po delatnostima ukazuje na to da je najveći rast ostvaren u delatnostima koje su najviše pogođene poplavama, poput energetike, ali da proizvodnja raste i u nekim delatnostima koje nisu bile pogođene poplavama, kao što je slučaj sa prehrambenom industrijom. Rast industrijske proizvodnje se nastavlja i u januaru, s tim što se oporavak širi na veći broj delatnosti u okviru prerađivačke industrije. Sa obzirom na to da rast privredne aktivnosti nije generisan rastom investicija i izvoza, koji predstavljaju jedine održive pokretače rasta u uslovima fiskalne konsolidacije (državna potrošnja će opadati ove i naredne dve-tri godine, a privatna bar ove godine), nego rastom zaliha, ostvareni rezultati za sada se ne mogu tumačiti kao početak dugoročno održivog oporavka.

Znaci privrednog oporavka su još uvek slabi pa je neophodno da Vlada u saradnji sa NBS, uporedo sa fiskalnom konsolidacijom i reformama primeni antirecesione mere. Najdirektniji i najsnažniji uticaj na privrednu aktivnost imao bi snažniji rast javnih investicija, pa je stoga neophodno da se u toku ove godine javne investicije povećaju za najmanje 1 procentni poen BDP (oko 300 miliona evra) u odnosu na prethodnu godinu. Povećanja

javnih investicija bi se ostvarilo ubrzanjem realizacije ugovorenih infrastrukturnih projektata, ali i ponovnim aktiviranjem investicija u komunalnu infrastrukturu, koje su na niskom nivou u poslednje dve godine. Smanjenje restriktivnosti monetarne politike, kroz smanjenje referentne kamatne stope i stope obaveznih rezervi, bi indirektno uticalo na rast kreditne aktivnosti. NBS bi u saradnji sa poslovnim bankama u Srbiji trebalo da ispita mogućnosti da se deo povećane likvidnosti u evrozoni iskoristi za rast kreditiranja preduzeća u Srbiji.

Krajem februara stupio je na snagu trogodišnji sporazum Srbije i MMF koji sadrži tri ključne komponente: fiskalnu konsolidaciju, restrukturiranje javnih i privatizaciju bivših društvenih preduzeća i unapređenje stabilnosti finansijskog sektora. Potpisivanjem sporazuma povećane su šanse da se ambiciozni planovi Vlade u ekonomskoj politici i reformama ostvare, a makroekonomski rizici, kao što su kriza javnog duga i platnobilansna kriza su bitno umanjeni. Očekujemo da će finansijska tržišta povoljno reagovati na potpisivanje sporazuma, i da će se poboljšati uslovi zaduživanje države i preduzeća iz Srbije na međunarodnom finansijskom tržištu. Dosledna realizacija sporazuma bi povoljno uticala na uslove poslovanja i perspektive rasta, kao i na postepen rast direktnih stranih investicija u Srbiji.

Tokom četvrtog kvartala primenjen je veći broj mera fiskalne konsolidacije, poput smanjenja plata u javnom sektoru i penzija, dok su početkom 2015 godine obustavljene subvencije većini državnih preduzeća. Fiskalni deficit od početka 2015. godine snažno opada, kao rezultat mera fiskalne konsolidacije, suzbijanje sive ekonomije ali i jednodratnih faktora. Nakon što se isključi uticaj jednodratnih faktora, smanjenje fiskalnog deficita se kreće približno u skladu sa planom, što znači nisu ostvareni spektakularni rezultati koji bi omogućili odustajanje od planiranih ušteda u budućnosti. Međutim, čak i ako bi rezultati fiskalne konsolidacije bili nešto povoljniji od planiranih njih bi trebalo iskoristiti za rast javnih investicija, umesto za odustajanje od štednje na tekućim rashodima države.

Prema izjavama predstavnika Vlade budžet Srbije je tokom prva dve meseca ostvario suficit od 2 milijarde dinara, dok se na nivou prvog kvartala očekuje deficit

od oko 30 milijardi dinara, što je za znatno manje od maksimalnog deficita od 55 milijardi dinara, koji je dogovoren sa MMF. Znatno manji deficit u prvom kvartalu veliki delom će biti ostvaren delovanjem jednokratnih faktora kao što su naplate dividendi od javnih preduzeća, ali i vrlo niskim nivoom javnih investicija. Ako bi se vrednost uplata javnih preduzeća ravnomerno rasporedila po mesecima fiskalni deficit u prvom kvartalu bi iznosi oko 40 milijardi dinara. Da su javne investicije bile na „normalnom“ nivou deficit bi bio veći za još nekoliko milijardi dinara. Osim toga, prilično je očigledno da je planirani deficit za prvi kvartal postavljen na nešto višem nivou od očekivanog kako bi Vlada uspešno prošla prvu kontrolu od strane MMF. Prema tome, čak i ako su rezultati nešto bolji o planiranih, razlika nije tako velika kao što se povremeno predstavlja javnosti.

Kompetentna, posvećena i nekorumpirana administracija predstavlja nužan uslov za realizaciju planiranih reformi u Srbiji. Administracija ima važnu ulogu u kreiranju politika i ključnu ulogu u njihovim sprovođenju. Stoga se postavlja pitanje u kojoj meri je administracija u Srbiji sposobna za realizaciju brojnih najavljenih reformi? Na osnovu dosadašnjeg iskustva ocenjuje se da je administracija predstavlja kočnicu za realizaciju reformi. Srbija je prema funkcionisanju državnih institucija izrazito loše plasirana na međunarodnim listama konkurentnosti i uslova poslovanja.

Izgradnja dobre administracije zahteva vreme koje znatno prevazilazi trajanje jednog izbornog ciklusa. Stoga je preduslov za unapređenje rada državne administracije da izabrani političari pridaju veći značaj dugoročnim i opštim interesima, u odnosu na kratkoročne i parcijalne interese. Iako je izgradnja dobre administracije dugoročan proces određeni napredak je mogući i u relativno kratkom periodu. Stoga je neophodno da se uporedo sa fiskalnom konsolidacijom, kojom se smanjuju rashodi države, sprovedu i mere za unapređenje rada administracije. Jedna od prvih mera koja bi se mogla primeniti je pooštavanje kriterijuma za zapošljavanje u javnom sektoru. To podrazumeva doslednu primenu postojećih propisa ali i njihovo unapređenje, sa ciljem da se

na konkursima zapošljavaju najsposobniji i najstručniji kandidati, umesto do sada dominantnog zapošljavanje po partijskim, rođaćkim ili drugim neregularnim kanalima. Drugi važan korak je da se uvedu jasni kriterijumi za priznavanje diploma, kako bi se zaustavilo masovno zapošljavanje ljudi sa sumnjivim i krajnje nekvalitetnim diplomama. Dobra administracija podrazumeva da ključni kriterijumi pri napredovanju budu sposobnost, stručnost, ne korumpiranost i posvećenost poslu, umesto partijska pripadnost i drugi neregularni kriterijumi. Dominacija neregularnih kriterijuma tokom poslednjih nekoliko decenija ima za posledicu snažnu negativnu selekciju u javnom sektoru – na ključnim položajima se ne nalaze najbolji kadrovi. Naravno efikasan javni sektor zahteva i odgovarajući politiku nagrađivanja, jer je malo verovatno da će se niskim platama za neke od najsloženijih poslova koji postoje u društvu, a koji se obavljaju u javnom sektoru privući i zadržati dobri kadrovi. U tom kontekstu ocenjujemo da planirano smanjenje broja zaposlenih i realnih plata u javnom sektoru u naredne tri godine ne samo teško ostvarivo, nego da će predstavljati snažan otežavajući faktor za unapređenje njegovog rada.

U ovom broju Kvartalnog monitora osim redovnih analiza nalaze se tri Osvrta i jedna Lupa. U Osvrtu 1 (Aršić) analiziraju se dometi i ograničenja aranžmana sa MMF, dok se u Osvrtu 2 (Randelović) procenjuju dosadašnji efekti mera na suzbijanju sive ekonomije i predlažu dodatne mere. U Osvrtu 3 (Stamenković) nastavljamo seriju tekstova posvećenih analizi sistema obrazovanja u Srbiji i mogućim merama za njegovo unapređenje. U fokusu Osvrta je analiza uticaja ekonomskih i socijalnih faktora na rezultate učenika na PISA testovima. U Lupi (Tanasković, Jandrić) analiziraju se determinante loših kredita, daje pregled međunarodnih iskustava i analiziraju primenjene i planirane mere za rešavanje ovog problema u Srbiji.

